

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 կ.
Հատուկ 5 կոպեկի
Բաժանորդ գրվում են Թիֆլիսում միակիս խմբագրասանը:

Խմբագրության հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция «Нор-Даръ»
կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև
2-ը: Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով:
Յայտարարությունները բաժան 2 կ., ընդամենը համար կրկնապատկի:

Նոր-Դար-ի բաժանորդագրությունը շարունակվում է: Քաղաքում
մյս «Նոր-Դար»-ը առաջին անգամ 1887 թվականի ստանալ ցանկացողները
կարող են և բաժանորդ գրուել Գյուլիստիկ պրոսպեկտի վերայ Թիֆ-
լիսի կոլեբի գեղացի ԳՈՎԼԱԹԵԱՆՆԵՐԻ ԳԵՊՅՈՅՈՒՄ:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Մայրենի լե-
զուն հայերի մէջ. II. Տարուայ վերջը.
Քրոնիկոն. — Լուսինի.
Թղթակցութիւններ. — Ռաշտ-
ի աղաքակալն. — Քաղաքական
տեսութիւն. Լուսինի.
Խառն Լուսինի.
Նոր-Դար-ի հեռագրեր.
Բանասիրական. — Չհաս է (վերջ).
Յայտարարութիւններ.

Թիֆլիս, 30 Դեկտեմբերի 1886

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ՀԱՅԵՐԻ ՄԵՋ

II

Նախընտան առաջնորդողում ա-
սացանք, որ հայը ինքն է իւր մայ-
րենի լեզուն հայերեն, որովհետեւ
նրան չէ սիրում. չէ սիրում, որով-
հետեւ նրա մէջ մեռած է ազգային
արժանապատւութեան գգացմուն-

քը: Իհարկէ եթէ մի ժողովրդի մէջ
ազգային արժանապատւութեան ըզ-
գացմունքը մեռած է, նա սկսում
է իւր լեզուի վերայ էլ շահանդե-
րական, առետրական տեսակետից
նայել:

Տառ հայ ծնողներ իրենց զա-
ւակները դաստիարակութեան, ուս-
ման տալու ժամանակ հետեւեալ

գործնական հարցմունքն են անում
իրենք իրենց. «Ո՞նչ պէտք է դառ-
նան մեր զուակները»: Այս տեսա-
կետից նայելով գործի վերայ, դը-
րանք ստում են. «Լեզուներ սովո-
րելը անհրաժեշտ է. ուսուցելն
պէտք է սովորեն մեր զուակները,
որովհետեւ կառավարութեան լե-
զուն է և պէտք է ֆրանսերէն,
գերմաներէն, սրանք էլ լաւ են
կրթութեան մարդ լինելու համար և
հարկաւոր են գալիս, անգլիերէն,
իտալերէն որ գիտենան մեր գա-
ւակները, ով է ստում, լաւ կը լի-
նի, վատ չի լինի... Իսկ հայե-
րէնը — քննչներս է պէտք, ով է
խօսում հայերէն, միթէ հայերէնը
հայ է տալիս, վոր է կշտացնում»:
Իհարկէ շատերը այսպիսի գա-
տուութեան դէմ ոչինչ չունին
պատասխանելու, որովհետեւ հիմ-
նաւոր են թվում այդ պատճառա-
բանութիւնները, թէպէտ եթէ մի
փոքր խորը քննելու լինին մայ-
րենի լեզուի վերաբերմամբ այդ
պատճառաբանութիւնները, կարող
են հիմն ի վեր տապալել:

Չենք ուզում ասել այն պարզ
ճշմարտութիւնը, որ իւրաքանչիւր
լեզու այն ժամանակ միայն ա-
ւելորդ է դառնում, երբ այն լեզուն

ստեղծող ժողովուրդը ինքը չէ
խօսում, չէ ուզում խօսել իւր լեզ-
ուով:

Չենք ուզում մանկավարժական
վարդապետութիւնից գիտողութիւն-
ներ մէջ բերել մայրենի լեզուի
գիտութեան կարևորութիւնը հաս-
տատելու համար: Չենք ուզում
այն բազմիցս փորձած փաստը մէջ
բերել, որ մայրենի լեզուով դաս-
տիարակութիւն ստացած պատանին
աւելի լաւ է կարողանում օտար
լեզուներ սովորել, քան մտաւոր
և հոգեկան կարողութիւնը աւելի
կանոնաւոր են զարգանում և բը-
նաւորութիւնը կազմակերպվում:

Չենք ուզում այն երևելի և
չոյժ կարևոր բանի վերայ մատնա-
ցոյց լինել, այն է թէ Հայաստան-
եայց եկեղեցու վարդապետա-
թիւնը ուսանելու համար հային
անհրաժեշտ է իւր մայրենի լե-
զուի գիտութիւնը և ինքը կրօնը
և պետական օրէնքը պահանջում
են, որ հայը իւր կրօնի վարդապե-
տութիւնը ուսանի:

Այդ ամենը թողնում ենք և ա-
սում ենք թէ մայրենի լեզուի գի-
տութեան մասին հայ ծնողի վերը
մէջ բերած պատճառաբանութիւն-
ները բոլորովին անտեղի են, ո-
րովհետեւ մայրենի լեզուի մասին
չպէտք է խօսել համեմատելով նը-
րան ուրիշ լեզուների հետ:

Բայց միթէ կարելի է հարցնել
հօրը, մօրը, թէ քննչ շահ ունիս
կամ ինչ շահ պիտի ունենաս քո

զաւակից, որ նրան պահում, մե-
ծացնում, նրա համար ծախսում ես:
Այդպիսի ճշմարիտ հայրը, մայրը
կպտասխանեն ձեզ. «Ո՞նչ շահ պի-
տի ունենանք, մեր որդին մեր
արիւնն է, մեր պատկերն է, մեր
զաւակն է, նրանից էլ ոչինչ էլ
չստանալով, նրան պարտական ենք
պահել, սիրել և գովել, եթէ նա
կուր էլ լինի, կաղ էլ լինի. նա
մեր զաւակն է, մեր սրտի կտորն է»:
Այսպէս էլ մայրենի լեզուն
պէտք է խօսենք մենք, պէտք է
սիրենք, պէտք է պահպանենք
մենք, որովհետեւ մերն է, մեր ա-
րիւնն է, մեր հոգին է, մեր հո-
գու պատկերն է:

Ս. Ս.

ՏԱՐԻՈՒՑ ՎԵՐՋՐ

Սոյն համարը «Նոր-Դար»-ի այս
տարուայ վերջին համարն է: Խմբա-
գրութեան գործունէութեան մասին
տեսութիւն գրելը աւելորդ ենք հա-
մարում: Ինքը ընթերցողը կարող է և
պէտք է գնահատէ խմբագրութեան
գործունէութիւնը համեմատելով «Նոր-
Դար»-ի զանազան բաժինները ինչպէս
և բանասիրական բաժինը նրա հետ
մրցող թերթերի բովանդակութեան
հետ:

Խմբագրութիւնն բարի ցանկութիւն
և եռանդ միշտ ունեցել է կարելոյն
չափ համարելու ճիշտ, բովանդակու-
թեամբ հարուստ և հետաքրքիր գուր-
բերելու խմբագրութիւնն ինքը գոհ չէ
իւր գործունէութիւնից իւր մէջը ոյժ
զգալով, որ կարող էր աւելի լաւ
գործել, աւելի լաւ համարներ տալ:

Այսպէս բաւականին յօդուածներ և
մի քանի կարեւոր խնդիրների վերա-
բերմամբ առաջնորդողներ չհրատա-
րակեցան: Տուրքէնեվի «Ռուզնի»,
մեր աշխատակից Մուրացանի «Այ-
ծեմնիկ իշխանուհի» պատմական վէպը
և այլ աշխատութիւններ լոյս չտեսան
«Նոր-Դար»-ի այս տարուայ էջերում,
որովհետեւ տեղ չկար, որովհետեւ միջոց
ժամանակ չկար գրելու:

Խմբագրութիւնն հարկաւոր նա-
մակներից մի քանի տող լուր հանելով
է շատացել, այնուամենայնիւ որքան
մեր միջոցները ներում էին, մենք աշ-
խատեցինք գոհացնել մեր ընթերցող-
ներին:

Եթէ «Նոր-Դար»-ի ընթերցողները
գոհ են այս վերջապող 1886 թվակա-
նում հրատարակուած «Նոր-Դար»-ի
համարներից, խմբագրութիւնն կարող
է վստահութեամբ յայտնել, որ առա-
ջիկայ 1887 թվականին աւելի գոհ
պիտի լինին, ըստ որում խմբագրու-
թեանս կազմակերպութիւնը աւելի
ընդարձակուած է և հմուտ ու փորձա-
ռու աշխատակիցների թիւը աւելացած:

Տարուայ վերջումը խմբագրութիւնն
ազգին ապագայի համար ամեն բա-
րիք մաղթելով և ցանկալով յաջողու-
թիւն գործերին և անկեղծ գործիչնե-
րին, առանձին պարտք է համա-
րում հրապարակաւ իւր հնարակաւ-
թիւնը յայտնելու իւր հեռուոր թէ
մօտիկ աշխատակիցներին՝ սկսած ու-
սումն առած, ինչուորոշ գրողներից
մինչև վերջի թղթակիցը մինչև մանր
լուրեր հաղորդողը:

Խմբագրութիւնն միևնույն ժամանակ
յոյս ունի և սպասում է որ ինչպէս
մինչև այժմ, նորից այստեղ աշխատե-
տեւ աւելի եռանդով կաշխատակցեն թեր-
թին Եւրոպայի, թիւրքիայի և Պարս-
կաստանի թղթակիցները նամակներ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԶԿԱՍ Է *

Լ. Դ.
ՄԻՄԵՆՑ ԶԿԱՍԿԱՆ
(Վ. Ե. Զ.)

Ինչպէս տեսաք, գործերի գրութիւ-
նը արդէն որոշ կերպարանք էր առել:
Մեր սիրահարների բաղդը կաշկանդո-
ղը այլ ևս օրէնքի չղկաներ էին, այլ
դրամական վարձատրութեան խնդի-
րը, որից պինդ բռնել էր բարեկար-
գիւն օգնական անդամներին հան-
դերձ:

Պետրոսը փող չունէր, իւր ինքնա-
սիրութիւնն էլ թոյլ չէր տալիս հօ-
հորը դիմելու: Թէպէտ դեռ հարց
էր թէ հօրեղբայրը կղիջանէր նրան
այնպիսի մի մեծ գումար, որպիսին
արժանապատիւ հայրերն էին պահան-
ջում: Հազար փութի՝ սա կատակ չէր.
սա մի քանի օրուայնիցանցում ձեռք
բերելի գումար չէր: Եւ միթէ հենց
գումարի մեծութիւնը չպիտի սահպէր
թովմասին եղբորորդւն խնդրը մեր-
ժելու:

Խեղճ երիտասարդը մնացել էր չու-
արած:

Օրերը յաջորդում էին միմեանց,
շարաթները լրացնում էին ամիսը, և
սիրահարների գործը դեռ մագաչավ

դէպի լաւը չէր առաջանում: Իրերի
այս տարածում գրութիւնը խիստ վատ
ներգործութիւն արւաւ մարդը գեր-
դաստանի վերայ: Հոկտեմբեր և նոյե-
մբեր լինում էին, որդիների
գործող գրութիւնը մի բանով բար-
ւոյն էլ կարողանալով, նրանք յաճախ
լաց էին լինում միմեանցից և որդի-
ներից ծածուկ: Աստղիկը օր օրի վե-
րայ մաշվում էր: Նրա անոյշ ժպիտը,
որ այնքան քնքշող գեղեցկութիւն էր
տալիս իւր դէմքին, էլ չէր խաղում
նորը չըթուներ իր վերայ: Նրա մեծ
մեծ և սեռակալ աչքերը, որոնցից այն-
քան կրակ և կենդանութիւն էին ցո-
լանում, այժմ դեմքէ հանդած՝ հազիւ
էին թաւալում գունաւոր կոպիւնների
մէջ: Պետրոսի ուրախ և զուարթ բը-
նաւորութեանը յաջորդել էր մի մեղա-
մարձային մտախնայութիւն, որ մո-
ռացնել էր տուել նրան այն ամենը,
ինչ որ մի քանի շաբաթ առաջ իւր և
իւր ընտանիքի ուրախութիւնն ու
կեանքն էին կազմում...:

Նախկին գրողները, զուարճաբա-
նութիւնները և կատակները տեղի էին
տուել այժմ լուրջ և տխուր խօսակե-
ցութեան, հառաչանքների և արտա-
տաքի...:

Երբ Պետրոսը գուրս էր գնում տա-
նից, Աստղիկը ժամերով փակվում էր
իւր սենեակում կամ առանձնանում
էր պարտիզի մի անկիւնում և տան-
ջում էր իրեն տխուր մտածմունքնե-
րով: «Ո՞նչ պիտի լինի մեր վախճա-

նը, ուր պիտի յանդի այս դժբաղդու-
թեան ճանապարհը: մտածում էր նա:
Ամբողջ քաղաքը խօսում է ինձ վե-
րայ: ամենքը բամբասում են ինձ. ես
այլ ես այն պատուաւոր վարժուհի
չեմ, որին ամենքը գովում ու փառա-
բանում էին, որի առաջ յաջաջեղով
գլուխ էին խոնարհում, որի հետ ծա-
նօթանալ, նստել, խօսել ամեն մարդ
իւր համար ուրախութիւն էր համա-
րում... Այժմ ես մի անպատիւ աղջիկ
եմ. թողնում, լքում ամենքից, ո-
րովհետեւ ես համարձակութիւն եմ ու-
նեցել սիրել մի երիտասարդ, և այդ
բաւական չէ, ես յանդիւն եմ ընդու-
նել նրան իմ տան մէջ՝ այն ժամա-
նակ, երբ նրա հարազատ հօրեղբայրը
այրտաքսել էր նրան իւր տանից...:

Այն իմ արածները աններելի յան-
ցանքներ են: միթէ հասարակութիւնը
կարող է քննել մեր սրտի խորքերը,
և գիտէ արդեօք թէ որպիսի սրբու-
թեամբ են ապրում միմեանց հետ այդ
գեղադր սրտերը. ի հարկէ ոչ. բայց
նա դատաւարաւորում է մեզ, այդ նրա
անբռնարարելի իրաւունքն է...:

— Այսպէս շարունակել անկարելի
է, Պետրէ, ասաց մի օր Աստղիկը ե-
րիտասարդին, երբ Աստղիկը ե-
մանց համար չէ ստեղծել, որ նա
թոյլ է տալիս անսիրտ մարդկանց
մեր ուրախութիւնը խոնդարելու. մը-
տածենք ուրեմն մի նոր հնար այս
տխուր գրութիւնը բարեփոխելու: Տես-
նում ես, մեր պատճառով տանջվում

են նաև մեր մայրերը, բայց նրանք
այսուհետեւ գոնէ իրաւունք ունենին
կեանք վայելելու, որովհետեւ երկար
ժամանակ գործող են ապրել...:

— Ինչով կարող ենք այս անսուր-
դութիւնը բարեփոխել, չգիտեմ, մը-
տածելու ընդունակութիւնն էլ ես
կորցրել եմ, խօսիւր գու ինքզ, առա-
ջարկիւր ինչ կամենում ես, ես դի-
մարդեմ եւ ոյժ չունիմ այժմ, արեւ-
մութեամբ պատանանց Պետրոսը:

— Մենք պէտք է հեռանանք մի-
մեանցից, խոհեմութիւնը այդ է պա-
հանջում...:

— Հեռանանք... մենք, միմեանցից...
ճէ, Աստղիկ, այդ դժւ ես ասում: հե-
ռանալ... միթէ այդ բառը կարողա-
նում են քո չըթուները արտասա-
նել...:

— Ուրիշ քննչ ելք է մնում մեզ,
Պետրէ: Քանի որ ժողովրդի բարօրու-
թեան մասին մտածողները իրենք են
նրանց զգալի աջակցութեւ համար ճա-
նապարհ հարթում, ինչ կարող է ա-
նել այդ բռնութեան դէմ մասնաւոր
անհատը, որի ոյժը շատ անգամ իւր
գոյութիւնը պահպանելու համար էլ
չէ բաւականանում...:

— Ի՞նչ գործ ունինք մենք ժողովր-
դի բաղդը կառավարող անձանց հետ,
թող մեռեալները իրենց մեռելները
թաղեն: ով կարող է և ով իրաւունք
ունի մեզ խանդարելու, ապրենք միա-
մին, ապրենք միմեանց համար...:

— Ես քեզ հասկանում եմ, Պետրէ:

բայց այդ անկարելի է:

— Ինչպիսիք և ինչպիսի համար:

— Ի՞նչ կասէ մեզ այն հասարակու-
թիւնը, որի մէջ պիտի ապրենք մենք:

— Ինչ կարող է ասել, միթէ նա
իրաւունք ունի մեզ դատաւարտելու,
քանի որ նա ինքն է սուղացնում իւր
մէջ այն տարրը, որ այսօր գեղադա-
ցնում է մեզ:

— Ամեն հասարակութեան մէջ էլ
գտնվում են շարասիրտ մարդիկ, ո-
րոնք ժողովրդի հաւատը ենթարկում
են փորձութեան: բայց դրանց վար-
մունքով մտրուել կարող է միայն
ամբողջ մարդը, նա՛ որ տղէ է, նա՛
որ ուղղում է անասնական բնագոյամբ,
բայց ով որ խելք և զարգացում ունի,
ով որ հասկանում է թէ ինչ բարձր,
ինչ վսեմ ստեղծութեւ է հասարակա-
կան բարոյականութիւնը, ով որ դի-
տէ թէ այդ բարոյականութեան դէմ
գիտակցաւոր մղանքիւլը ստորագոյն
վատութիւնն է, նա իրաւունք չունի
նրա դէմ մեղանշելու: Միթէ դու հան-
գիտ սրտով կը կարողանայիր վարդա-
յել ինձ, եթէ ես հասարակական բարոյա-
կանութեան վերայ կոխելով ընկնէի
քո՞ գիրկը...:

— Հասարակութիւնը, Աստղիկ, նը-
ման է մի երեխայի, որ շատ փափա-
ցելուց երես է առնում և իւր իրա-
զակիքները շատ անգամ տան թան-
կալին զարդերից է ընտրում. ինչ հոգ-
աւն է նրան մտածել, թէ փառաւոր
բերեղէյաւ լամպարը պիտի ծառայէ

* Տես № 222.

գրելով, լուրեր հաղորդելով։
Առաջիկայ տարին թիւթիւայից աւելի կանոնաւոր և շատ թղթակցութիւններ կը ստանանք։ Մնում է միայն ընթերցող հասարակութեան պահպանելու «Նոր-Գոր»-ը տալով ներքին կարելոյն չափ շատ բաժանորդներ։

Այդ անկող համար հարկաւոր է միայն որ ընթերցող հայը չխնայէ օրական 2 1/2 կոպէ վճարելու «Նոր-Գոր»-ը ստանալու համար։

ԲՐՈՆԻԿՈՆ

Գեղտ. 28-ին լոյս տեսաւ «Մեղուն Հայաստանի»-ի վերջին համարը։ Վերջինս ենք ասում, որովհետեւ նրա խմբ. բազրի այդ համարում հրատարակած մի յօդուածը յայտնում է, որ «Մեղուն» դադարում է։

Պ. Պ. Սիմեոնեանցը մեր խմբագիրներէն աւագն է և նրան ճանաչում են ազգային ամեն շրջաններում։

Թէպէտ և մեզ արդէն յայտնի էր, որ «Մեղուն» պիտի դադարէր, բայց և այնպէս «Մեղուն» դադարման մասին ծանուցանող համարը կարդալով ցաւ դգացնէր։

Որքան էր որ պ. Սիմեոնեանցի և նրա «Մեղուն» հետ շատ խնդիրներում տարակարծիք լինէր, շատ խնդիրներում միմեանց հակառակ հայեացք ունենանք և հակառակ համոզմունքի լինէր, բայց այդ չէ արդիւում մեզ ցաւ դգալու, երբ տեսնումներ, որ քառանկյունը տարի գոյութիւն ունեցող մի հայաց թերթ անհետանում է ասպարիզից։

Խաւարամիտը, նեղօրիւրը կարող էր միթէրուել այդ դէպքում, «Նոր-Գոր»-ը կը միթէրուէր այն ժամանակ, երբ կտեսնէ որ մի հայաց թերթ գործում է և անընդհատ ուղղելով ու փոխելով կատարելագործում է և ոչ թէ այն ժամանակ, երբ նա նւթական միջոցների պակասութիւնից ընկնում է։

Կենդանութեան ժամանակ, գործելու ժամանակ միայն կարելի է կատարելագործուել։

ԲԱԳՈՒԻՑ.— Միայն նաւթագործարաններէրը չեն, որ յուսանատ դըրութեան մէջ են գտնուում, այլ վա-

սենեակը լուսաւորելու համար, նա աւելի զուարճութիւն է զգում երբ գետին խփելով փչում է նրան, քան երբ նրա դօրեղ լոյսն է վայելում, որ ինքը ոչինչ զին չէ կարող տալ Ուրեմն չպէտք է երես տալ այդ հասարակութիւն կոչուած երեսային։ Ես գիտեմ մարդիկ, որոնք և՛ ուսում են առել, և՛ զարգացել են, և՛ կրթուած հասարակութեան մէջ են ապրել, բայց այսօր աւելորդ են համարում հասարակութեան քառահանութեանը ծառայել, որովհետեւ իրենք էլ են կամեում ապրել։

— Շատ յարմար անուն տուիր հասարակութեանը, Պետրէ, ճշմարիտ է, նա նման է մի երեսային, նրա կազմը շատ անգամ թօյլ է և անզարգացած, բայց ինչպէս են վարվում դաստիարակները երեսաններ հետ։ Միթէ նրանք երբ և իցէ տղեղ օրինակներով մոլորեցնում են նրանց մատաղ սերունդները... Եթէ հասարակութիւնը մի երեսային է, ապա ուրեմն աւելի զոյգ պէտք է վարուել նրա հետ։ Այն մարդիկ, որոնք իրենց զուարճութեան և զգայական կենսից համար դիտող-ցաւար օտանկոյն են անում հասարակութեան սրբութիւնները և անպատկառ վարմունքով ծաղրում են նրա բարոյականութիւնը, նրանք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ մարդկային ցեղի մարմնացեալ ապականութիւններ, որոնց իւր մէջ ապրեցնել չի յօժարել ոչ մի պատուաւոր հասարակութիւն։

Հասարակներն ևս իրենց վիճակից շատ դժգոհ են։ «Առեւտուր չկայ, քեանստութիւն է, փող էլ չկայ» ասում են նրանք։ Բայց մարդ մնում է զարմացած. դրանց զանգատին նայէք թէ նրան ու կացին և կեր ու խումբին ինքզնիւնը արին քրտինք թափելով փող է աշխատում կուլեկ-կուլեկ, իսկ միևնոյն ժամանակ նրա յարգելի տանտիկինը մեծամեծ խնջոյքներ և հրաւէրներ է տալիս տանը, կամ ինչպէս ասում ենտեղացիները, «գոնախըղ է անում»։ ամեն ամիս նոր ձևի շորեր է հագնում և այլն և այլն։ Այդտեսակ պարոնին կարելի չէ մի ցէ բարի գործի համար ստորագրութիւն առաջարկել։ Նա կը հայտնէ ձեռք, կանպատու է և ոչ մի կուլեկ չի տալ։

Թատրոնական գործն ևս այստեղ մեռած է. քանի տարի է ահա, որ մենք լսում ենք, թէ «թատրոնական ֆօնդ» է կազմուել, որի օգտին փող են ժողովել և զանազան ներկայացումներ տուել, բայց մինչև այժմ դեռ այդ երեսակայական ընկերութիւնը մի որոշակի գործ չէ կատարել, ոչ խումբ է կազմել և ոչ միտ է պատրաստութիւն տեսել։

Ինչպէս յայտնի է, վերջի ժամանակներում կառավարական շրջաններում հարց էր բարձրացել կովկասում կազմակերպել ընկերացնելու մասին, այժմ միևնոյն հարցը բարձրացնելու է, ինչպէս հաղորդում են ռուս թերթերը, գնեւրալ Արցընելսկին, նա պիտի առաջարկէ, որ Արեւել գետի վերայ, Կիսթիէք տեղափոխեն Աստրախանի կազակներին, որպէս զի երկիրը աւելի ապահով լինի պարսից սահմանի վերայ։

Պէտք է առ հասարակ դիտել, որ կազակները Ռուսիայում հենց սկզբից ունեցել են երկրի սահմանը թշնամիների յարձակումներից ազատ պահելու պաշտօնը։

Այդ պատճառով հասկանալի է, որ Աղովի, Սև ծովի և Աստրախանի կազակները այժմ կորցրել են իրենց նախնին նշանակութիւնը. հետևաբար նրանց մէջ պակասել է նախնին պատերազմական ոգին, որի վերականգ-

ման մեծապէս կարող է նպաստել կազակներին սահմանի վերայ տեղափոխելը։

Կ. Պոլսում հրատարակուող թերթին վանից գրում են. — «Օգոստ. 16-ին շաբաթ օրը տեղւոյս վահմ. կուսակալն առաջնորդարան երթալով, պէտք եղած յորդորներն խօսեւել վերջ քաղ. ժողով կ'ընտրէ երկու կուսակցութեանն ալ անձինք ընտրելով, որք են Գալսեան, Թէրզիպաշեան և Տ. Պօղոսեան»։ Ապօղոսեաններու կողմանէ, Մարութեան, Գանդարձեան և Շարանպէշեան Պօղոսեաններու կողմանէ։ Բայց որովհետեւ քաղ. ժողովը պէտք է որ եօթն անդամներէ բաղկանայ, վերոյիշեալներու վրայ կաւելնայ և ցովակիման»։

Նոյն թերթում կարդում ենք. «Աղ-գային Պատրիարքարանէն 7 պարկ կապեղէններ զրկուեցաւ երէկ ի Նիկոմիդիա Արալանպէկի հրկիզելոց բաշխուելու համար։

Սոյն իրեղէնք մայրաքաղաքիս զանազան թաղերու մէջ և ցահրեան Միքայէլ Էֆէնտիի միջոցաւ հաւաքուած են։

— Ազգ. Հիւանդանոցի վերաշինութեան հանգանակութեան տօրանը բացուեցաւ։ Առաջինը լինելով ցահրեան Միքայէլ Էֆ. ստորագրեց 4,000 ոսկի. սոյն գումարը մի միայն յիմարանոցի շինութեան գործածուելու պայմանաւ։

Մի քանի երեկու ազգայինք ևս պիտի ստորագրուին ըստ նախադրյն հրատարակութեան։

ԳԱՐԱՍՈՒԻ-ԲԱՍՏԱՐԻՑ.— Թէև անդադար զանգատուում են, որ գործերը ընկնում են, առեւտուրը կանգնած է, բայց մեզ թւում է, որ դա սխալ է։ Եթէ այդ ճշմարիտ է, ինչքն պէտք է վերագրել այն, որ քաղաքի մէջ ամեն տարի գործարանների թիւը աւելանում է, մինչև այժմ մեր փոքրիկ, 10,000 բնակիչ հազիւ ունեցող քաղաքում կային—3 կաշու, 5—6 ձիւնի և սահճեանի, 4 ծխախոտի, մի բամբակի և մի լուցիկի գործարաններ, իսկ այժմ դրանց վերայ աւելացաւ և մի օժառի գործարան։ Ինչ ասել կուզէ, որ այդ բոլոր գործարաններում հարկաւոր է ձեռքի աշխատանք, իսկ մը-

ծաղրելի դառնալ։

— Այդ է քո համոզմունքը։

— Այո՛, այս է և՛ իմ վերջին վճիռը...

Պետրոսը լռեց և զրուսը կրծքի վերայ կախելով, ընկաւ մտածմունքների մէջ։ Աստղիկը նոյնպէս հետեց նրա օրինակին, երկար ժամանակ մնացին սիրահարները այս դրութեան մէջ։ Վերջապէս վերկացաւ տեղից Պետրոսը և վճռական ձայնով բացազանչեց։

— Չէ, Աստղիկ, այլ ևս անկարելի է այս կեանքը տանել. ես դրա համար ոյժ չունիմ, ես կամենում եմ վերջ տալ նրան. ճն ուրեմն, հեռի ինձանից փոքրուութիւն... Միթէ և չտանա՞նք, այդ ես չեմ կարող. քաջ մարդը մեռնում է, երբ չէ կարողանում յաղթել։

— Այո, Պետրէ, այո, մինչև այսօր մեր սէրը մենք անարատ պահեցինք, թող ուրեմն անարատ էլ գերեզման տանե՞նք նրան։ Մի օր ես փոքրուի էի և նեղանում նրանք, որոնք ոյժ չունեինք, կանգնել զանաթիւթիւնները տանե՞լու, անձնապատկանութեամբ վերջ են տալիս իրենց կեանքին։ Բայց այժմ հաւատում եմ, որ կան գրութիւններ, որոնք կերպարանափոխում են ամենազօրեղ հոգիներին ընտարութիւնը որոնք հպարտ Հերակլէսից Լիւդիայի թաղուհու համար աղաւթին են պատրաստում։ Չէ, որքան էլ անյաղթելի ոյժ ունենայ մարդու հոգին, այսուհանձնալիւ, քանի որ նա ապրում է

շակները վարձվում են քաղաքում։

Այս համարում արդէն վերջացնելով մեր աշխատակից Մուրացյանի «Չհաս է» վէպի հրատարակութիւնը, առաջիկայ տարուանից կսկսենք հրատարակել նրա «Այծմեծիկ իշխանուհի» պատմական վէպը, որի նիւթը վերցրած է Անի քաղաքի աւերման պատմութիւնից։

ՇՈՒԼԱՎԻԻՑ.— Մինչև այժմ մեր գրիչի ուսումնարանը փակ է մնում, որից զանազան անդամներն անձեռնադրան իրենց տներն էին ուսումնարան չինել, ուր հաւաքում էին— որոշ քանակութեամբ աշակերտներ, և նրանց հետ պարագում էին վաւիթալկան» եղանակով։

Բայց այժմ արժ. Պ. քահ. Խոսեակեանցի աշխատութեամբ շուտով կը բացուի և մեր ուսումնարանը։ Ուսուցիչները վարձելու և ուրիշ կարևոր կարգադրութիւններ եղել են։

Ինչպէս երևում է, ծխախոտի արդիւնաբերութիւնը տարեցտարի աւելանում է կովկասում. այսպէս օրինակ 1884-ին և 1885-ին կովկասում հաշվում էին 9,449 ծխախոտի տնկարաններ, որոնք բուսում էին 1,654 դեռատին (օրավար) հող, իսկ 1886-ին, ինչպէս հաղորդում է «HOB»-ը, եղել է 12000 տնկարան, որոնք բուսել են 2600 օրավար տեղ, իսկ արդիւնաբերուած ծխախոտի քանակութիւնն եղել է 70 հազար պուդլից աւել թըրքական սերմից, 6 հազար պուդլ մամբրիկական սերմից, և 50 հազար պուդլ էլ տեղական սերմից, մինչդեռ նախորդ տարին եղել է 67,594 պուդլ թրքական սերմից, իսկ ստոր տեսակի — 33,655 պուդլ։

Մենք այնպէս ենք հաւատացած, որ մի մարդ ինչ որ բերանացի կարող չէ իւր զինուոր մարդուն ասել, նա չպիտի անէ այդ մասուլի միջոցով, եթէ նա վատ չէ։

Գրիգոր Արծրունին ահա մի տարի է (մահաւանդ այս վերջին ամիսներում) ինքն իրեն հաւատարիմ մնալով հայհոյում, զրպարտում է «Նոր-Գոր»-ին և նրա խմբագիրն թէ իւր բերանով

մտից և արեւնից կաղմուած մարմնի մէջ, դարձեալ նա կ'աղթի մահաւանդ եթէ հասած թշուառութեան մեծութիւնը գերակշռում է նրա կարողութեանը...

— Ուրեմն վճռուած է, Աստղիկ, դու ինձ չես դատապարտել, եթէ ես մի յուսատեւ ձեռնարկութեան գիմում...

— Արա՛ ինչ որ հաճելի է քեզ. ես չեմ կարողանում քո տանջանքը տեսնել։

— Ուրեմն մնաւ բարով։

— Բայց դու ո՞ր ես գնում, երկուրդով հարցրեց օրիորդը։

— Չգիտեմ, իբրև մարդ ոչինչ անալու... Այս ամառով շտապով դուրս գնաց Պետրոսը սիրուհու անհետկից, առանց ուշք դարձնելու նրա ձայնին, որ կանչում էր իւր ետևից։

ԼԵ՛

ԱՐԳԻՆ ՈՒՇ ԷՐ

Պետրոսը յանկարծ հեռանալը խելագարացնելու չափ ցնցեց օրիորդին։ — «Ո՛ր գնաց նա, Տէր Աստուած. չիթթում հարցրեց նա ինքն իրեն— ինչ առաջնա ինձ, ինչ պատասխանեց նրան, չգիտեմ, չեմ յիշում... նա կարծեմ ասաց թէ ես գնում եմ ինձ ոչնչացնելու... Այո, յիշում եմ, նա ասաց, «Բա՛ջ մարդը մեռնում է երբ չէ կարողանում յաղթել»։ Սա մի գեղեցիկ խօսք է, այո, շատ գեղեցիկ խօսք... բայց Պետրէն Տէր Աստուած, նա մեռնի, միթէ այդ կարելի է... և ես կ'ենդանի ա-

ն թէ իւր թղթակիցների բերանով փոխանակ լուրջ բանակուել մէջ մտնելու։

Գրիգոր Արծրունին, որ հայհոյելու մէջ իւր հատը չունի, զանգատուում է որ մենք իրեն հայհոյում ենք— հաղաւոր մասնաւոր նամակներով, Նախ պէտք է ասենք, որ թերթիս խմբագիրը Տառնաուր համայնքի նրա մասին Ձէ Գրիկ. նա չունի ժամանակ նոյն իսկ իւր օգտի, իւր գործի համար մասնաւոր նամակներ գրելու, այնպէս որ շատերը այդ կողմից զանգատուող են, որ իրենց նամակների պատասխանները ամենին չեն ստանում։

Յետոյ պիտի ասենք, որ իւրաքանչիւր պտըրիցիտի համար պարզ պէտք է լինի որ Տառնաուր հայհոյելու հայհոյելու հազար անգամ աւելի ծանր է քան Տառնաուր համայնքի գրած հայհոյութիւնները։

Եթէ մեր թերթի խմբագրութիւնը այդպէս բան անելու ճաշակ և ժամանակ ունենար և արած լինէր, նա իւր արածից չի հրաժարուել։

Ինքը Գ. Արծրունին հայհոյում է և նեղանում է, որ իրեն հայհոյում են։ Զարմանալին այն է, որ այդ մարդուն օտոնելու են և իւր խելքը և դատողութեան տէր մարդիկ, եթէ ընդունենք, որ Ժրմեկից Լ. ստորագրութեամբ գրողը ճշմարիտ գոյութիւն ունի և Արծրունու խմբագրութեան խոհանոցից չէ։

Ժրմեկից Լ.— ն մի անգամ «Չայն հեռուից» խորագրով մի ընդարձակ յօդուածի մէջ բացի Արծրունու թերթից միւս բոլոր թերթերը և խմբագիրները վատաբանելով, առանձնապէս վատաբանել էր «Նոր-Գոր»-ը և չօշափել նրա խմբագրի անձնաւորութիւնը։ Նա աշխատել էր ընթերցողին հասկացնել, որ «Նոր-Գոր»-ը ոչինչ է, առաջնորդողները տաղակալի բանասիրականները անպէտք։ Միով բանիւ ամբողջ թերթը—գերիւս և՛ այդ տարի էր Լ. այն եռանդով, ինչ եռանդով որ Արծրունին իւր առաջնորդողները, իւր թերթի «մշակած» բովանդակութիւնը ըստ ամենայնի փառաբանում է։

Վերջերսում նոյն Լ.— ն վերադարձվում է, որ իրեն Տառնաուր նամակով հայհոյել են։

կանջներ ունենաւ նրա մահը լսելու. ճ՛հ ոչ, ոչ, ես նրանից չուտ կը մեռնեմ. մեր հոգիները թող պատահեն միմեանց երկնքի ճանապարհի վերայ, այնտեղ միասին թող գրկախառնուին նրանք, առանց մարդիկներից քաշուելու, առանց նրանցից վախենալու... և այնպէս գրկախառնուած թող զրմեն նրանք այն Աստուծոյ օտո, որ սէրը ստեղծեց, սէրը քարոզեց, սիրոյ համար մեռաւ... Բայց ինչ եմ խօսում ես, միթէ ես խելագարուած եմ... կարծես զգալով իւր անընական աշխարհութիւնը, ինքն իրենից սարսափեց նա։ Յետոյ նա աշխարհաւ դուրս փախաւ իւր սենեակից. դա՛նձի մէջ ոչ ոք չկար, զրմեց մօր սենեակը, այնտեղ էլ դատարկ էր... «Այս ինչ է, բոլորն էլ ինձ միայնակ են թողել, բայց ո՞ր եմ ներանք...»

Այդ բովելին մի ոտնաձայն լսուեցաւ պատշգամբի վերայ, օրիորդը շտապով դուրս գնաց։

— Օ՛հ, Վաղար, այս քուն ես. ինչ ես բերել ինձ, հարցրեց նա եկտրին, որ դարձանցի սպաւաւորն էր։

— Մի ծրար ունիմ ձեզ յանձնելու, օրիորդ, պատասխանեց ծառան, և թին տակ բռնած տետրակի միջից հանելով ծրարը յանձնեց օրիորդին։

— Այս ունից է, հոգաբարձութիւնից։

— Այո, օրիորդ, բարենաճեցե՛ք ստացուած ստորագրել։

Աստղիկը ներս տարաւ տետրակը։

Редакція для личныхъ объясненій открыта отъ 2 до 4 ч.
дня. Рукописи, представляемыя въ редакцію, не возвращаются.

3

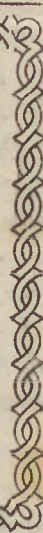
ան-
բ-
դու
բող
դե-
լա-
անի
մի
դալ
է
որ
սին
ու-
ան-
ու-

ած
ուծ
ստ-
սիւ-
նալ
թէ
ու-

ՅԻ

ին
հե-
ստ-
պէ-

1

27-
է-
ին
ստ-

-R.
0
0

R.
"
СЛА
137

ч.
ср.

